

POPHOD

„Vitezi“
svojega prvega stvarnega
pohoda po Ptujju ne pozabite
nikdar. Vsi v zbor k
nadaljnjim pohodom!

Letna naročnina znaša 40— Din. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Selenburgova ulica št. 3/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 16. septembra 1933.

Štev. 37 — Leto II.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Notar Fran Tavzes †

V kratkem razdobju se ne polnih treh tednov že zopet tuguje Narodna odbrana ob svežen grobu enega svojih najboljših bojevnikov pionirjev naše zdrave nacionalne ideje. Komaj je zakrila gomila našega vzornega mentorja in člana Oblasnega odbora NO v Ljubljani, primarija dr. Vinka Gregoriča, že nas je bridko presenetila povsem nepričakovana vest, da je 11. t. m. v Kranju podlegel možganski kapi predsednik tamošnje Krajevne organizacije NO, notar Fran Tavzes.

Rodil se je l. 1880. v solčni Idriji kot sin rudarja. Vzorna rodbina Tavzesovih je štela 10 otrok in ni bila mala naloga pridnega očeta, da je s težkim delom svojih rok in skrbečo ljubeznijo svoje vzgledne žene vsem svojim otrokom dal vzgojo, ki je lahko marsikaterim staršem za najboljši zgled. Najstarejši sin je bil železniški asistent, pa je starejši umrl. Edina sestra biva v Idriji. Drugi brat je železniški uradnik, tretji je višji oficijal, četrti je bil vodja Bratovske skladnice in je sedaj pri ljubljanskem dohodarstvenem uradu, peti je direktor pošte in telegrafa v Ljubljani, šesti je uradnik pri kontroli dohodkov v Beogradu, sedmi je v finančni službi v Hercegovini. Pokojni France se je po gimnaziji posvetil pravnim naukom na Dunaju ter se pozneje odločil za notarski poklic. Kot kandidat je najprej služboval v Idriji, med vojno je bil notarski substitut v Litiji in Trebnjem. Po prevratu se je zopet vrnil v Idrijo, da služi svoji ožji domovini. Toda zavoljo svoje nacionalne odločnosti je bil kmalu na potu laškim oblastem, ki so ga za pol leta poslale v konfinacijo na Sardinijo. Tam je okusil vse bridkosti v borbi za pravice svojega zaslužnjega naroda. V konfinaciji se mu je tudi najbolj utrdila vsa brez-

kompromisna odločnost za naše nacionalne ideale: poštenje in socialno pravičnost, vedno v borbi proti izrodnom korupcije vseh vrst in samogoltnosti.

Ko je jeseni l. 1919. srečno prispel v svobodno Jugoslavijo, je dobil notarsko mesto v Gorenjem Logatcu. Takoj se je ves posvetil sokolskemu delu in tam stoji njegov najvidnejši spomenik: Sokolski dom. Lani v oktobru se je pok. Tavzes preselil v Kranj in začel tamkaj s svojim plodnošnim, vedno strogo jugoslovanskim delom.

Ko je Narodna odbrana v Kranju ustanavljala svojo Krajevno organizacijo, ji je pok. brat Tavzes z vso ognjevitavo navdušenostjo za nacionalno stvar stopil takoj na čelo ter jo vodil z vso, njemu lastno pridnostjo in velikim zanimanjem, do svoje prerane smrti. Vedel je, da je posebno Narodna odbrana za razvijajočo se gorenjsko metropolo najbolj sodoben in prevažen činitelj v nacionalnem oziru, ki ima nalogo, da v interesu našega domačega uradniškega in delavskega življa budno bdi nad tujimi podjetji.

Veliko prerano se je odprl grob za našega neutrudljivega prvoboritelja v Kranju. Nešteti tovariši in prijatelji žalujejo poleg težko prizadete rodbine nad bridko usodo, da nas je brat Tavzes moral zapustiti v trenutku, ko bi ga najbolj potrebovali. Na zadnji poti so mu neštete množice z Narodno odbrano in Sokolstvom na čelu izkazale vse turobne časti.

Sedaj mirno počiva in spi nevzdravno smrtno spanje v družbi Prešerna, Jenka in dr. na domačem pokopališču. Narodna odbrana bo svojemu prezasluznemu soborcu ohranila najsvetlejši spomin. Slava pok. bratu notarju Tavzesu!

Po Ptujju

Manifestacije, ki so se vršile v dneh 8. do 10. septembra 1933. v Ptujju v spomin 25. obletnice onih dogodkov, ko so bili zavedni Slovenci na svoji lastni zemlji napadeni in opljuvani od naših narodnih izdajalcev, spadajo gotovo med najbolj posrečene in najboljše izvedene nacionalne prireditve, kar smo jih doživeli po prevratu v svobodni Jugoslaviji. Višek so dosegle te manifestacije 10. septembra 1933., ko je tudi Narodna Odbrana priredila svoj lastni miting pred onim magistratom, v katerem je nekdanji gospodarila nemčurska gospoda, v katerem so bili v letih do prevrata skovani najpoglejši načrti proti našemu narodu in iz katerega so izhajale najpoglejše denunciacije proti našim ljudem. Časi se spreminjajo. Kot narava nikdar ne miruje, kot sledi pomladi in poletju zima, ki pa se mora v točno določenem času umakniti toplim žarkom pomladanskega solca, tako tudi življenje naroda ne pozna in ne sme poznati nobenega mirovanja. Čim se narod poleni, začne propadati, pa naj bo še tako velik in mogočen. Nam, Jugoslovonom, naši nasprotniki hvala Bogu niso dali prilike, da bi se polenili, stali smo ves čas pod najhujšim pritiskom svojih zagriženih nasprotnikov, ki so nas obkrožali in nas obkrožajo tudi še danes z vseh strani.

Ptuj docet! Ko smo postali ne po svoji zaslugi, marveč po zaslugi hrabre srbske vojske in srečnega razvoja svetovnih dogodkov tekom svetovne vojne, zlasti pa po zaslugi slepe predznosti blazno domišljave Viljemove Nemčije in po zaslugi degeneriranih voditeljev habsburške Avstro-Ogrske svobodni, smo smatrali svoje nacionalno delo za končano. Kaj hočemo še delati, ko je vendar vse naše in bivamo v svoji lastni državi, ki bo itak napravila vse sama in brez nas! Naši ljudje so z začudenjem in pomilovalnim nasmeškom gledali na one bedaste nacionaliste, ki niso hoteli soglašati s to splošno zadovoljnostjo, marveč so hoteli še več, predvsem pa red v svoji hiši. Vsa »kulturalna« slovenska javnost se je zgrajala nad delovanjem teh nacionalistov, kadar so nekoliko bolj krepko zgrabili enega ali drugega nemčurja ali privandranca, vsa ta »kulturalna« javnost je začela kričati, če so nacionalisti napravili kak pohod in ščitili čast jugoslovanskega in s tem tudi slovenskega imena. In tako ni čudno, če čitamo danes po vaseh, trgih in mestih bivše Spodnje Štajerske one strašne napise a la Splaschill, Löschnigg, Schoschtersch in podobne, ki predstavljajo direktno sramoto za nas Slovence. Te napise naj hodijo gledat naši slovenborci in naši

za slovenski jezik toliko skrbeči literati, pa bodo videli, kam vodi ona teoretična meglečnost o pojmovanju jezika in naroda, ki se goji s tako navdušenostjo in s toliko potrošeno sil pri nas.

Po prevratu so čakali na našo vojsko v Celovcu in Beljaku, sprejeta bi bila popolnoma mirno in vdano in ne bi bilo plebičaita, če bi bili poslali vsaj dva bataljona svojih vojakov tja. Žal se to ni smelo zgoditi, naši, slovenski merodajni faktorji so odklanjali vsako nadaljevanje vojaškega udejstvovanja ter direktno gonili naše iz raznih front dole fante, naj gredo domov in naj prepušte vso skrb visoki diplomaciji naših tako izurjenih slovenskih diplomatov.

Po prevratu bi si ne upal nihče črhiniti niti besedice, če bi bila izšla uredba, da je treba slovenska imena pisati v pravilni slovenščini in da je kaznivo vsako potujčevanje teh imen. Te uredbe ni bilo in je še danes mimamo. Čemu tudi, ko pa so naši Nemci in nemčurji steber naše države in so tako potrebni nekaterim našim politikom za čas volitev! Stopite enemu našemu nemčurju na prst, takoj nastane hrup, pojavi se dr. Kraft ali kdo drugi in takoj zajoje tromba na umik.

Nočemo navajati konkretnih primerov, ker nočemo napadati oseb, gre nam samo za sistem. Kot nacionalisti priznavamo tudi Nemeu pravico, da sme ljubiti svoj narod in da sme gojiti svoj materni jezik. Seveda mora spoštovati državo, v kateri živi, mora obvladati državni jezik ter se tega jezika posluževati povsod, kadar nastopa v javnem življenju. Ne priznavamo pa pravice našim lastnim ljudem, da bi smeli zaničevati svojo lastno mater in svojo lastno državo. Če nočejo postati pametni sami in nimajo toliko vesti, da bi se sami zavedali podlega izdajstva, ki ga delajo nad svojim lastnim narodom in svojo lastno državo, potem jim je treba to vest vzbuditi na način, ki je najbolj primeren. Z dobroto ne gre, to vidimo iz dogodkov zadnjih 15 let, ki je naša brezglava popustljivost samo opogumila te naše odpadnike in jim vcepila zavest, da so sakrosanktni in da jim nihče ne more ničesar. Treba bi torej drugače in sicer brez oklevanja in brez pardona. Ne bo treba telesnega nasilja in kaznivih dejanj, stvar vseh onih, ki sploh še dajo kaj na nacionalni ponos, bo, da stvar sprovedejo na povsem miren in dostojen način.

Borci Narodne Odbrane so imeli 10. septembra 1933. v Ptujju in na poti do Ptujja dovolj prilike videti to našo nacionalno sra-

mo, njih dolžnost je, da to sramoto odpravijo. Naj kriče naši politiki, naj se zgrajajo naši »zapadno-kulturni« krogi, naša zemlja mora izgledati tudi na zunaj kot naša. Nemci ne bodo imeli pravice razburjati se nad nami, saj bomo posnemali samo primer njihovega boga Hitlerja in njihovega vzornika Mussolinija, pri tem pa ne bomo jemali ničesar, kar ni našega, marveč bomo vzeli samo ono čast in ugled, ki so nam jih vsled naše mlčnosti potepali tuji s pomočjo lastnih poturic.

Pa to je le malenkost, ki je sicer važna in se mora pod vsakim pogojem in čimprej izvršiti. Ptuj nam nalaga še vse druge dolžnosti, med njimi na prvem mestu dolžnost koncentracije vseh nacionalnih sil širom cele naše države. Bili smo optimistični v najtežjih časih, ko je partizanstvo cvetelo najbolj bohotno in uničevalo našo državo.

Koliko nas je širom države? V milijone gre število nacionalistov širom države, ni pa med njimi nobene skupnosti. Posamezniki in posamezne skupine nastopajo ločeno, čeprav imajo vsi iste cilje, čeprav delujejo vsi na isti način in čeprav se zavedajo vsi, da današnje stanje ni idealno in da treba sprememb. Vse te mase je treba združiti v enoten nacionalistični pokret, temu pokretu je treba dati enotno vodstvo. Že po prvem nastopu bo ta pokret zmagal, kajti pridružili se mu bodo vsi oni, ki niso še popolnoma korumpirani po partizanstvu in koristolovstvu. Ta ogromna armada bo imela na razpolago dovolj sredstev, da bo lahko uveljavila zakonitim putem svojo voljo, da bo lahko kontrolirala delovanje vseh odgovornih faktorjev in jim dajala smernice. Ne gre več za nas, nacionaliste, kot osebe ali kot predstavnik posameznih frakcij, gre za usodo naroda in države.

Tukaj smo, vsi hočemo isto, dajmo si torej roke in v tem trenutku je zmaga naša.

Še o šolskih knjigah

V zadnji številki smo se dotaknili kočljivega vprašanja šolskih knjig s stališča cen in smo povedali svoje mnenje, da ne moremo niti v nižjih razredih srednje šole biti protidobrim in cenim srbskim učnim knjigam, n. pr. za srbohrvaščino, nemščino, francoščino, saj nič ne škoduje, če učenec mimogrede profitira malo cirilice ali kako srbohrvaško besedo.

Vendar ne bi hoteli na to stvar gledati samo s trgovskega stališča, kakor to delajo založniki in njih zavezniki, ki zagovarjajo slovenske učne knjige. Zavzeli smo se za slovenske starše, ker so po nepotrebnem žrtev teh razmer. Vprašanje je mnogo globlje in tako važno, da se čudimo, da k temu molče oni faktorji, ki jim morajo biti uspehi naše šole predvsem pri srcu: to so direktorji, profesorji in starši...

V Avstriji so imele vse šole z istim učnim jezikom enake predpisane šolske knjige; spominjamo se, da so bile v rabi dolga leta; pri nas je baje neki predpis, da morajo biti šolske knjige vsako leto na novo odobrene in menda vsakih pet let izpopolnjene; vsled tega so bile letos prepovedane slovenske čitanke za višje razrede, če smo prav poučeni. Mnogi prirede »novo izpopolnjeno izdajo« svojih knjig, ki obstoji v tem, da popravijo par besedi in tiskovnih napak — in stara izdaja je zanič, gospod pisatelj je dobil »za svoj trud« nov honorar, založnik bo že poskrbel, da pride do svojega dobička in ubogi starši plačujejo... Pred letom je izšla brošura o tem, kako se pri nas odobravajo šolske knjige, pri čemer je prišlo na dan, da pogosto dobe odobrenje slabi učbeniki, dočim so dobri odklonjeni. Posrečil se je dokaz, da je bil odobren slabo preplankan učbenik iz matematike, poln kričice ignorance, dočim referat s temeljito kritiko ni prišel v poštev. Kdor se je kolektično zanimal, kaj se godi na tem polju pri nas, se je vendarle moral vprašati: kdo pa je tisti, ki o tem odloča, kje pa so gospodje, ki odobrujejo šolske knjige in kako vrše svojo dolžnost?

Da je vse to izredne važnosti, o tem ne bo dvomil nihče, kdor je kdaj hodil v šolo. In če ne prej, vsaj po 6. januarju 1928. bi se bilo moralo začeti ujedinjevanje tudi ali celo predvsem v šoli in to v s šolskimi knjigami! Ako bi bile vse knjige enake in prežete z enakim duhom, bi ne bilo dano profesorjem na svobodno voljo, da so vodili našo srednješolsko mladino, kamor so hoteli, včasih naravnost v nasprotno stran od državnega in nacionalnega cilja, ki ga mora imeti naša šola. Kajti tudi če so profesorji različnega mnenja, je knjiga še vedno tista, ki druži, onači in ujedinja. To velja za vse predmete, posebno pa za zgodovino in narodni jezik. Kjer je treba absolutne enotnosti, da je mogoča skupna in harmonična zgradba misli in nazorov, ne pa da eden zida in drugi podrta.

Ni nam treba posnemati tujih vzgledov, naša država in naš narod ne preneseta takih kopij, prevelika je naša samoniklost. Pokret naj bo v resnici jugoslovanski ne samo po imenu, marveč tudi po svojem bistvu, spoštuje naj vse posebnosti posameznih delov našega naroda, ustvari pa preko teh posebnosti enotno nacionalno fronto. Interes države bodi vrhovni interes vsakega Slovenca, Srba in Hrvat in prav gotovo ne bo prišlo nikdar do tega, da bi se interesi jugoslovanske Jugoslavije križali kdaj z interesi jugoslovanskih Slovencev, Srbov ali Hrvatov. Sicer pa sentimentalnosti pri takih pokretih ne morejo in ne smejo igrati nobene vloge. Komur ni prav, naj odbrži svoje mnenje, toda ukloni naj svoj tilnik pred imperativno potrebo tega pokreta in njegovega udejstvovanja. Zgodovinski razvoj je šel in bo šel vedno preko vseh separatistov in dlakocepcev, v toku zgodovine so prišle in bodo prišle do veljave vedno le velike ideje. In jugoslovanska ideja je velika, saj more le ona ustvariti jugoslovansko Jugoslavijo od Tilmonta in Gospe Svete do Črnega morja!

To naj bodo nauki Ptujja za nas, nacionaliste, iz teh nauk izvajajmo posledice in strnimo svoje vrste! Kako se pišemo, kaj in kdo smo, to ne igra vloge, gre samo za vprašanje, če smo idealni in če znamo doprinašati žrtve za ta svoj idealizem. Kdor je tak, ta je naš, pa naj pripada temu ali onemu stanu, naj se piše tako ali drugače, kdor pa ni tak, ta ne spada med nas. Vi, boreci Narodne Odbrane, bodite seme porajajočega se jugoslovanskega pokreta, dokažite svojo jugoslovansko ideologijo z vsem svojim delom in udejstvovanjem in dajte nam, ki nismo včlanjeni v Vaših viteških sekcijah, pobudo in pogon, da gremo z Vami in da krčimo brez ozira na levo in desno pot Veliki Jugoslovanski Jugoslaviji.

I. C.

Zadeva slovenskih učnih knjig, ki je postala v začetku letošnjega leta tako aktualna, je tako važna, da jo je treba temeljito razčistiti in pojasniti, da ne bomo hodili okoli nje kakor mačka okoli vrele kaše; žalostno je, da se je dotaknil tega vprašanja — dasi enostransko — samo en list. Treba je bilo o tem izpregovoriti resno in na vse glas od vseh strani. (Saj vemo, da pri nas tudi to nič ne pomaga.) Posebno bi se morali oglasiti naši profesorji, ne posamezni, ampak v celih skupinah, ako imajo v tem kako svoje stališče in če sami vedo, kaj hočejo.

Ali so si na jasnem glede tega vprašanja? Ali so za skupne učbenike v nekaterih predmetih? V katerih? Prav za prav bi morala taka vprašanja staviti šolska oblast, če ji je na tem, da se to vprašanje pravilno reši. Pravijo, da se še nikoli ni zgodilo, da bi bil kdo od zgorej po čem takem vprašan. Kje smo? Kod blodimo? Kam vodi ta večna zmes, nejasnost in negotovost? Kje je naš prosvetni program? Kdaj bo konec slepomišljenja?

Mogoče je samo dvoje: ali jasen program od zgoraj, ki bo izražen tudi v šolskih knjigah in se morajo po njem uravnati vse šole (seveda morajo pri tem odločati ljudje, ki 1. poznajo razmere, 2. so pedagogi in 3. imajo poštene namene!) Ali pa naj se oglašajo šola, starši in profesorji (seveda oni, ki jim je za pravo državno in nacionalno vzgojo!) in naj podajo svoj načrt, ki se mora zgoraj vpoštovati. Drenjanja in cincajanja mora biti konec, če hočemo priti naprej.

Učni načrti, ki predpisujejo učno snov za vsako leto, so pomanjkljivi in površni. Dokaz, da so delani na brzo roko. V peti šoli, kakor je znano, je predpisana poetika in poeljavje o staroslovensčini. Poetika je seveda važen predmet za poznanje slovstva. Prav za prav je to uvod v slovstvo. V svetovno slovstvo. Pri nas bi moralo priti posebno v poštev slovensko in jugoslovansko slovstvo. V tem smislu bi morala biti sestavljena učna knjiga. Te knjige žalibog ni. Pa bi je ne bilo mogoče napisati? Če je ne more eden, naj se spravi skupaj deset profesorjev! Knjiga mora biti in sicer za vsa država enaka. Po 15 letih bo to vendar mogoče. Izjavljamo pri tem, da smo seveda proti kakim »jugoslovanskim« knjigam, ki ne bi vpoštovale slovensčine, kolikor za služijo. Namesto poznejših kritik je boljše prej jasen načrt in pregled, da pride v knjigo vse, kar je našega, dobrega, potrebnega. Dosedanja knjiga je bila delana samo s slovenskimi teksti, pri čemer je bilo treba sprejeti tudi slabe stvari za »vzorec«, dočim bi v srbohrvaški literaturi za nekatere oblike in vrste urednik dobil sijajne vzorce. Na ta način bi se izenačil pouk v tem razredu, kjer vsled obsežnosti slov. knjige — srbohrvaščina ni prišla v poštev.

Poglavaje o staroslovenščini, — ki je celo na avstrijskih šolah tvorilo važen del pouka v narodnem jeziku, se je po nekaterih šolah kar izpuščalo, češ, da ni knjig! (Vzroki so bili najbrže drugi!!!) Predpisanih knjig res da ni bilo, a stvar profesorja je, da se zanima, kje se dobi kaj za njegovo stroko primerne, ker učna uprava za to ne skrbi. A tu je oni strah pred cirilico in celo pred staroslovensko cirilico! In dočim smo znali v Avstriji tudi to vsi čitati, mi je neki sedanji akademik-zgodovinar priznal, da on celo srbsko cirilico slabo čita in da je cirilica sploh nepotrebna stvar! Kako bo tak zgodovinar spoznal srbsko in jugoslovansko zgodovino (in ravno na tem polju je srbska veda jako bogata!) to naj odgovore oni, ki so odgovorni. Jugoslovanske šole in znanosti in kulture brez cirilice ne poznamo in poglavje o staroslovenščini je temelj, na katerem gradimo našo nacionalno in jezikovno kulturo. Zato mora biti temu vprašanju, kot je predpisano, posvečeno v peti šoli toliko časa, da dobi učence glavne pojme o velikem delu, ki sta ga izvršila Ciril in Metod in o jeziku, ki je bil naš prvi — in za 3/4 Slovanov celih 1000 let njih književni jezik!... Tu ni nikakih izgovorov in izogibanja! Posebno sedaj, ko nam Poljančeva knjiga »Istorija srbohrv. jezika« omogoča, da spoznamo gramatiko in najzanimivejše tekste iz starejše literature. Saj je to uvod v začetek jugoslovanskega slovstva. Profesorju je torej edino v tem razredu dana prilika, da uvede dijaka v staroslovenski in slovanski kulturni svet, ki mora imponirati po svoji edinstveni sili, lepoti in mogočnosti, da bo zlahka ugovarjal vsem onim, ki mislijo, da nimamo ničesar, ker ničesar ne — poznajo. Za šesti razred — da ostanemo pri narodnem jeziku — je dobro preskrbljeno, ker imamo Vodnikovo in Poljančovo knjigo, ki nudita lep pregled in vzorce starejšega in srednjega jugoslov. slovstva. Ker je pri tem naša reformacija premo vpoštevana — knjigi sta mišljeni predvsem za srbohrvatske šole — bi se dal sestaviti kratek dodatek s še nekaterimi teksti iz dobrih slovenskih pregledom glavnih književnikov. To bi bila pomožna knjiga, ki bi spopolnila srbohrvatsko, in je torej kaka druga nova slovenska knjiga za ta razred nepotrebna. Za sedmi razred ni učne knjige, ki bi podala v skupnem pregledu naš narodni prepored od l. 1750 do 1848. To je tem bolj škoda, ker je to naša najlepša in najvažnejša doba, naš pohod, Sturm und Drang, romantika. 15 let se je jugoslovanska mladina učila te dobe iz raznih knjig. Še zdaj se ni našel profesor, ki bi tako knjigo sestavil. In vsi profesorji skupaj je niso zmogli! Pa da bi jo vsaj sestavili iz drugih knjig. Saj se je o tem pisalo dovolj. A ravno tu je treba, da smo vsi enako vpoštevani! Čakamo. Če se bo rodila prava učna knjiga, blagor nam. Jugoslovanska romantika ima v sebi toliko lepega in veličastnega, da mora dvigniti vsako mlado srce. Brez skupne učne knjige je vse razbiti in brez pregleda. Otežkočen je pouk za učence in učitelja. Kakor rečeno, je ravno tu treba enotnosti v nazorih in pravilnega vpoštevanja vseh faktorjev, da ne posanemo pristranski. Prešeren, Njegoš, Branko, Preradović, morajo tu pronikniti tako, da vidimo vse štiri svetove, iz katerih so izšli in priznamo vsakemu svoje prav tako, kakor onim, ki so v romantičnem zanosu že tedaj sanjali o skupnosti, ki je še ni bilo. Kako lepo nalogo lahko tu izvrši prava skupna učna knjiga! Koliko škode lahko napravi — sedanja zmeda! (Pomožne knjige morejo le za silo nadomestiti pravo učno knjigo, ki je ni.) Tudi za osmi razred ni skupne knjige.

S stališča nacionalne vzgoje je to nadvse žalosten pojav in dokaz nezdravih in nezrelh razmer na najvažnejšem polju našega šolstva. Zdi se, da smo v drugih predmetih srenejši. A tu nastane zopet vprašanje: skupne ali ločene knjige? Tudi tu bi se morali postaviti na praktično stališče: če je srbohrv. knjiga dobra in poceni — ni treba posebnih slovenskih knjig. N. pr. za zgodovino in zemljepis, kjer razpolagajo Srbi s prav dobrimi učbeniki. Za francoščino in nemščino na tej stopnji so vse knjige lahko skupne. Isto velja za propeutiko. Naše knjige za ta predmet so obširne in drage (Psihologija 84 Din). V srbohrvščini velja dobra knjiga za ta predmet 16 Din. Drugo mora dati itak profesor in razgovor.

Seveda bo kdo prišel z ugovorom o zapostavljeni slovenščini. Mi pa pravimo: prej so bile skoraj vse učne knjige nemške in učni jezik nemški in vendar smo imeli dovolj pisateljev. Znanje nemščine smo smatrali kot nujno potrebno za izobraženega človeka. Ali mislite, da bi zdaj ne smelo to veljati za srbohrvščino, ki je vendar le naš glavni državni jezik in se govori po vsem Balkanu. Glede slovenščine oz. njenih dialektov (kajti le malokdo iz nas govori čisto slovenščino!) tega ne moremo reči. Slovenščina je itak učni jezik na vseh naših srednjih šolah, tudi če je učbenik pisan srbohrvatski. Mislimo, da tudi tu nič ne škoduje, če učenec profitira nekaj srbohrvščine. Slovenščini so itak namenjene vse ure, posebno slovenske, knjižnica, govorne vaje, nastopi, deklamacije, domače in šolske naloge, tam je prilika, da se urimo v nji, a za življenje (posebno pa za nadaljnji študij) bomo rabili srbohrvščino, zato je prav, če se je že v šoli čim bolj privadimo. Isto velja glede cirilice. Zalostno je, če absolvent slovenske srednje šole skoraj lažje čita nemške knjige v gotici kot srbske v cirilici! Ravno učne knjige v nekaterih predmetih, kjer to ni ovira za pouk, bi nas že v gimnaziji približale oni jugoslovanski znanstveni knjigi, iz katere bomo morali pozneje črpati svoje znanje. Zato bi bilo treba v tem oziru jasne odredbe od zgoraj. Namesto nesmiselnih zahtev, kot je bila ona, da morajo slovenski abiturijenti pisati za maturo tudi srbohrvatsko nalogo (ko so se ravno na višjih razredih prav malo pečali s srbohrvatskim jezikom), bi bilo bolje, da se na ta način tako približajo srbohrvatsko knjigo, da jim bo za vse življenje bližja nego nemška ali katerekoli druga. Potem se ne bo zgodilo, da bo slovenski študent, ki je pred vojno popolnoma obvladal cirilico kot slovansko pisavo in je bil zaradi nje celo preganjan, v naši jugoslovanski državi po zaslugi svojih vzgojiteljev, — gledal nanjo s preziranjem, ker ga ni šola navajala, da se z njo seznanji in spriznani kot s pisavo 150 milijonov Slovanov, ki je naša davna dediščina in prevladuje ne le v naši državi, ampak na vsem Balkanu in vzhodu in tudi glede lepote in popolnosti stoji nad drugimi črkopisi. Vse to bi bilo treba urediti, da bi v začetku leta ne stali vselej pred takimi problemi kot letos in da postopa vsak na svojo roko. Treba je napraviti red in konec zmešnjav, ne da bi zapostavljali karkoli, kar ima pomen za naše kulturno življenje, a tudi da ne zanemarjamo ničesar, kar je nujno potrebno za ono nacionalno vzgojo, ki naj naši mladini razkrija zaklade duha in zemlje, ki so naša last, da iz njih gradimo višji skupni svet naše nacionalne kulture, ki bo morda različen po vsebini in obliki, a vendar znan in razumljiv predvsem nam in našim potomcem, kakor je bil nekoč skupen in razumljiv našim prednikom. I. B.:

Gospodarstveniki in kmetijstvo

Ob vsaki priliki, ko se pri nas v državi zbirajo pridobitni stanovi k sejani, konferencam, zborom, na katerih se sprejemajo resolucije, in še ob raznih drugih prilikah se govori in piše o gospodarskih krogih in o gospodarstvenikih.

Dolga leta že opazujemo, da se med gospodarstveniki pojavljajo samo industrijci, obrtniki in trgovci — ne vidimo pa kmetovalec in njihovih predstavnikov.

Ali je pri nas v teh krogih kmetovalec nezajeljen ali se jim sam odmiha — ne vemo prav gotovo! Vse naše opazovanje nas nagiba k naziranjju, da se kmetovalec pač sam preveč izključuje. Ne morda zato, ker se s prej omenjenimi ne bi hotel družiti, nego zato, ker je preokoren in ker morda številni njegovi predstavniki v kmetovalcu ne vidijo delovnega gospodarja, temveč delavskega človeka.

Kadar gre za gospodarske zadeve v državi, kadar gre za splošne gospodarske stvari, si ne moremo misliti, kako naj se opravičuje neprisotnost kmetovalca, ki je ali ki bi moral biti gospodarstvenik. S tem pojmom bi moral biti na čistem kmetovalec in s tem pojmom bi morali biti na čistem predvsem tudi njegovi predstavniki. Saj pojm »gospodarstvenik« po našem mnenju ni prav nič oddaljen od pojma »pridobitnik« in sicer »pridobitnik« prvenstveno v smislu ustvarjalca, tako kakor sta pridobitnik-ustvarjalec tudi obrtnik ter industrijalec, dočim trgovec to ni. Trgovec je pač pridobitnik, toda ne kot ustvarjalec, pridobivalec, nego samo kot posrednik med ustvarjalcem ter porabnikom.

Kmetovalec je v naši agrarni državi vendar prvi in najštevilnejši gospodarski činitelj in zelo čudno in žalostno je, da ga ne vidimo med gospodarstveniki celo takrat ne, ko gre za njegove — kmetovalčeve — priredke.

Ali naš kmetovalec še vedno ne ve, da se godi škoda prav vselej tistemu, ki pri kaki stvari ni navzoč, da si moral biti.

Nočemo delati prav nobenega očitka tistim, ki se prištevajo med gospodarstvenike. Zapisali smo te besede zato, ker se premo-gokrat moti harmonija običaj, narodno-gospodarskih interesov, ko pri mnogih obče-gospodarskih stvareh kmetovalec ni poleg. Dostikrat izgleda, kakor da bi si predvsem trgovci, industrijalci in obrtniki lastili naslov gospodarstvenikov. Do takega zmotnega naziranja pridemo samo zaradi lenosti in premajhne agilnosti kmetovalec ter njegovih predstavnikov, ki se ne zavedajo dalekosežnosti zapisanega stavka o škodi nenavzočnosti. Ker nas ta škoda boli, kličemo kmetovalcu in njegovim predstavnikom, naj se prebudijo, naj bodo agilnejši in naj bodo čuvarji svojih interesov vselej in povsod najmanj v taki mieri kakor drugi gospodarstveniki. Potem bo manj škode, manj zamer in manj zabavljanja. Delati je treba tudi na gospodarskem interesnem polju in ne samo na pravi nrtvi in naravi.

V srbohrvščini nima noben drug gospodarstvenik za svoj stan ali za svojo stroko tako izrazito gospodarskega imena, kakor ga ima kmetovalec. V srbohrvščini se imenuje poljo-privrednik, kmetijstvo pa poljo-privreda.

Ravnatoko se kmetovalec niti zdaleka ne zanima tako za posle trgovskega, kakor se n. pr. trgovec zanima za posle kmetijskega ministristva, dasi se v trgovskem ministristvu posega v stvari kmetovalca v tisoče primerih in prilikah. Pa ne samo zanima se zanje, nego tudi sodelovati bi moral kmetovalec pri zelo mnogih ukrepih trgovskega ministristva, ko gre za njegova bitna vprašanja, n. pr. zavod za pospeševanje izvoza, trgovske pogodbe, konzularna služba in sliono.

Ustvaritve »Državnega gospodarskega sveta«, kot strokovnega posvetovalca vlade in narodnega predstavništva — kmetovalec ne zahteva odn. ne urgira, dasi bi bil ta svet moral v smislu ustave funkcionirati že pred dobrim letom. Drugi gospodarstveniki so to storili, pa so se nekako potolažili. Stvar bo gotovo zaspala, ker kakor se govori, ustanovitev gospodarskega sveta nekim ljudem ni posebno všeč. Tozadevne zahteve drugih gospodarstvenikov, ki jih je po številu razmeroma zelo malo, pač tako dolgo ne bodo dovolj močno učinkovale, dokler enakih zahtev in urgenc ne iznese najštevilnejši gospodarstvenik in največji voltelec tudi — kmetovalec sam.

Drugi gospodarstveniki imajo posebna svoja združenja za zaščito svojih stanovskih koristi, imajo po zakonu tudi svoje zbornice. Skozi te dosežejo povsod veliko in so tako pri vsaki stvari zraven, kjer gre za njihove koristi. Kmetovalec pa vsega tega nima, ob nobeni potrebni priliki ga ni poleg, zato je tudi pri vsaki priliki in nepriliki — tepen!

Kmetovalci, ali hočete še dolgo dremati in trpeti škodo?

Dokler boste po dosedanem načinu dremali — ne bo tlake konec, ki jo delate danes temu, jutri onemu!

POZIV VSEM NARODNIM DRUŠTVOM

Dne 17. septembra t. l. bo spominška svečanost 25letnice septemskih žrtev. Ob pol 9. uri dopoldne bo v cerkvi Sv. Križa naša zadušnica za pokojnike: Adamiča, Lundra in Vindišarja. Nato sledi na pokopališču odkritje nagrobnega spomenika, ob 12. uri pa spominška plošče na Pogačarjevem trgu.

Podpisani akcijski odbor vabi najvljudnejše vsa narodna društva na udeležbo te proslave. Želja je, da pošljejo k slavnosti na pokopališče vsaj deputacijo, k odkritju spominške plošče pa kar največje število svojega članstva.

Zbirališče vseh bo pred Narodnim domom in na Bleiweisovi cesti ob 11. uri, obhod povrke po mestu ob pol 12. uri po določenih ulicah na Pogačarjev trgu.

Akcijski odbor za proslavo 25letnice septemskih dogodkov v Ljubljani.

Ob naši severni in predvsem zapadni meji ne bomo nikdar dovolili mirnega sožitja

Inž. Ivanović:

SVETSKA KRIZA I NJEZINO REŠENJE

(Predavanje v radiu)

Sa današnjim kratkim predavanjem, nastojat ču da upoznam cenene slušaoce sa mojim nazorima o rešenju svetske gospodarske krize, koja danas, ne samo da interesira celokupno čovečanstvo, već ga tako teško tereti, da dovodi pojedine ljude, čak i pojedine nacije do očajnog stanja.

Ja ču u mojem predavanju reć »krizac« potpuno ispuštiti i zameniti je sa reći »ekonomska poremećenost«, jer su se sa samom reći kriza opravdavale, opravdavaju, te će se opravdati i najneopravdanije stvari, tako da mi je ta reć potpuno odvratna.

Uveren sam, da je veoma malo ljudi, pa čak i medju onim najegoističnijim, koji ne poseduju uverenje, da se jedino mogu dočekati bolja, ugodnija i sredinija vremena, posle rešenja sadašnje ekonomske poremećenosti medju pojedinim ljudima, staležima, narodima i državama, te da ih je još manje, koji nisu pripravnii žrtvovati svoj materijalni, duševni ili manuolni obol, samo da bi se izišlo iz neizvesne i nesigurne sadašnjosti u normalnu i odredjenu budućnost. — Da li su potrebite žrtve od pojedinih ljudi, staleža, naroda i države za rešenje ekonomske poremećenosti, nastojat ču danas, da vam razjasnim, da ne treba niti jednome čoveku, staležu, narodu ili državi, ma baš nikakovih žrtava doprinostiti za rešenje svetske gospodarske poremećenosti, već će imati svi, specielno naglašavam, samo koristi, ako se poduzmu sve neophodno potrebite mere, koje zahteva moja teorija i po-kojoj je tvrdim jedino moguće rešiti sadašnju svetsku gospodarsku poremećenost.

Ekonomska znanost, koja danas bazira na relativnoj podlagi, t. j. na temelju do danas važećih ekonomskih zakona, se nemogu tako ekzaktno, jasno, ubedljivo i točno precizirati sve mere, koje se moraju poduzeti za uravnoteženje jedne gospodarske poremećenosti. Ta

relativna podloga ekonomije stavlja istu medju znanosti i neke vrsti umetnosti, te je i za to moguće, kako nam pokazuju eklatantni primeri bilске prošlosti, gde su mnogima ekonomima davane titule »ekonomskih genijac«, bili proglašeni ti isti ekonomski geniji za kratko vreme posle toga za najprostije kriminalne tipove, koji nisu postizavali uspehe na temelju svojih sposobnosti, već na temelju najprostijih prevara.

Isto je tako moguće, da nas jedna vrsta ekonomia uverava u jedne uzroke svetske gospodarske poremećenosti, druga u druge, treća u treće i t. d. i t. d. — Tako n. pr. jedni misle i uveravaju druge, da je jedan od glavnih uzroka svetske gospodarske poremećenosti »nepoverenje« medju pojedinim ljudima, staležima, narodima i državama. Ja tvrdim, da je »nepoverenje« jedno veliko zlo za čovečanstvo, ali nije uzrok svetske gospodarske poremećenosti, već samo posledica od glavnog uzroka svetske gospodarske poremećenosti. Kada bi takova vrsta ekonomia pitala sama sebe »zašto je nastalo nepoverenje« — brzo bi dobila nepoverenje u svoja vlastita uveravanja. Tako trgovac imade »nepoverenje« u svoje, do sada pošteno i redovito plaćajuće mušterije, — radnike, činovnike, direktore i t. d. i t. d. samo za to, što mu ne plaćaju. — Ti ljudi nemogu plaćati, premda su i nadalje ostali poštteni i vredni, jer su izgubili zaposlenje i sa time zaradu. Zaposlenje su izgubili, jer ih je mehanizacija i racionalizacija, dakle tehnika zamenila u produkciji. Tehnika ih je nadomestila, jer su čovečiji mozgani, kako Henry Ford kaže, jedna antena, koja neprestano prima iz svemira nove pobude i misli, te koje se ne dadu na nikakav način zaustaviti niti zabrzdati, — ali koje neprestano povećavaju produktivnost svakoga čoveka. — Tako dolazimo do uverenja, da je vladajuće »nepoverenje« samo jedna posledica tehničkog razvitka, jer da istog nije bilo u tolikoj mieri, ne bi ni opstojalo »nepoverenje« u današnjoj veličini. — No buduću, da tehnika i tehnički razvitak u svojoj suštini predstavljaju jedno pozitivno, apsolutno ali neutralno dobro za čovečanstvo, to je »nepoverenje« jedna posledica od pre-

više egoističnog upravljanja sa tehnikom, koja takovo upravljanje ne dozvoljava niti ne dopušta menjanje svojih zahteva, koji su uvek bili i ostaju samo imperativni. Ako tražite uzroke »nepoverenja« — industrije u trgovca, — financiera u industrijcu, — širokih masa u financiera i t. d., doći će se do istih zaključaka.

Istotako uveravanja i misli, jedne druge vrsti ekonomia, da se »produkcija« mora prilagoditi »potrošnji« ne odgovoraju istini, — podrazumevajući pri tome celokupnu produkciju jedne gospodarske zajednice. — Ako je danas jedna produkcija, bilo koje vrsti robe, potpuno uravnotežena sa potrošnjom; sutra pak počine funkcionalisti jedan izum nepoznatog tehničara, koji produkciju te iste vrsti robe udvostruči ili desetostuči, — što je onda sa ravnotežom medju produkcijom i potrošnjom? — Taj tehničar izumitelj, kao i svi izumitelji, niti pitaju, niti su pitali, a niti će pitati pri konstruisanju svojih izuma za potrošnju. — U takovim i sličnim slučajima, prestaje ravnoteža medju produkcijom i potrošnjom, a uzrok je tome taj, što produkcija u svojoj suštini, nije zavisna od potrošnje, već sasvim drugih faktora, koje ču posle u mojem predavanju navesti, te što je teorija, da se »produkcija« mora prilagoditi potrošnji potpuno neispravna i nemoguća bez zlih posledica za svaki društveni red, već pravilno i imperativ tehničke je, da se »potrošnja« mora prilagoditi produkciji a ne obratno. Samo par slučajeva navodim za orijentaciju tehničkog napredka. — Pre nekoliko godina izradio je jedan radnik za jedan dan 450 komada opeka, dočim danas pomoću stroja 40.000. — Električnih žarulja izradio je jedan radnik pre 75 komada, a danas pomoću stroja 75.000. — Klinova za brijanje izradi jedan radnik danas pomoću stroja toliko, koliko je pted nekoliko godina izradilo 500 radnika. — Tehnički razvitak nije napredovao u takovim količinama u svima granama produkcije, ali ne opstoji grane, u kojoj nije napredovao.

Ne ču, da navodim ostala mnjenja različitih ekonomia, kao i uzroke neuspeha svetske gospodarske konferencije u Londonu, ali

iz navedena dva slučaja se vidi, jedna neophodna potreba, da se ekonomija postavi na jednu znanstveniju, ekzaktniju i apsolutnu podlogu, tako da bi se mogle sve posledice, koje prouzrokuju ekonomske mere, unapred točno odrediti, te da potpuno odpadne ono dosadašnje vodjenje gospodarstva »to čemo napraviti, pak čemo vidjeti, što će posle toga biti«.

Baza, na koju postavljam celokupno gospodarstvo, je matematika — jedna ekzaktna i apsolutna znanost. — Ne dade se pomoću matematike same rešiti sadašnje poremećenje u privredi, ali pomoću te apsolutne i ekzaktno znanosti, mogu neopovrgljivo, točno, jasno i ubedljivo dokazati i pokazati sve mere, koje se moraju poduzeti za rešenje te poremećenosti u privredi.

Da bi se jasnije razumelo moje postavljane ekonomije na matematsku podlogu, — navest ču dva primera. — Tehničari, koji imadu neograničenu množinu sredstava na raspoloženju za izgradnju jednog mosta, — nisu u stanju, da štoig izgrade, ako im nisu poznate tri stvari, t. j. 1. duljina samoga mosta, 2. teret kojega mora nositi most i 3. materijal, iz kojega će biti napravljen most. — Ako se sada izračunava most — svaki tehničar posebno —, dobit će svi dobri tehničari potpuno jednake dimenzije glavnih nošača mosta za svaku vrstu materijala. — Ekonomii, koji istotako imadu neograničenu množinu sredstava na raspoloženju za uravnoteženje jedne gospodarske poremećenosti, — nisu pri izradi mera u stanju, ako svaki ekonom predlaže posebno —, da svi dobri ekonomii predlože potpuno jednake mere za uravnoteženje gospodarske poremećenosti. — Uzrok tome je taj, što je pri izradi mera za uravnoteženje jedne gospodarske poremećenosti neophodno potrebito poznavanje sledeće tri stvari: 1. količina pučanstva i društveni red. — 2. Produktivna mogućnost sadašnje gospodarske zajednice ali drugim rećima kazano, tehnički razvitak gospodarske zajednice i 3. Množina novea u optičaju. — Na temelju te tri stvari se određuje, t. j. izračunava, brzina optičaja novea, te poprečno životni standart pojedinih društvenih klasa. (Nadal. prib.)

Z obhoda

Vič

Na pobudo tukajšnjega Sokola in Narodne odbrane se je na predvečer 10letnice rojstva Nj. Vel. prestolonaslednika Petra izvršila na najsvetnejši način proslava. Točno ob 20. uri je krenila od Sokolskega doma povorka z godbo na čelu, obstoječa iz vseh oddelkov Sokola, članstva Narodne odbrane in učiteljskega zbora. Na vseh hišah so bile razobešene zastave, okna so bila razsvetljena, tako da je Vič dobil kakor malo kdaj preje, najsvetnejše lice. Po ulicah je orilo navdušenih vzklikov našemu ljubljensmu slavljenču prestolonasledniku Petru in iz vseh strani se je vključevalo več in več ljudi, tako, da se je povorka štelala na svojem prihodu nazaj pred Sokolski dom že več sto ljudi. Tu je starosta viškega Sokola brat Rems ob navzočnosti občinskega zastopa z županom na čelu in učiteljskega zbora pod vodstvom nadučitelja gospoda Struklja v krasno zasnovanem, vsebinsko polnem govoru očrtal pomen slavlja s posebnim oziranjem na Sokolstvo. Govor je bil poln vznešenih besed o bratstvu in ljubezni do naroda in domovine, ki so bile spremljane od občinstva z navdušenimi vzkliki pritrditve. Ne rušilcev, ampak graditeljev potrebuje naša država! Spominjal se je tudi bazoviških žrtvev, ki so padle ravno na ta pomembni dan 6. septembra 1930. Govor je bil zaključen z državno himno. Na koncu je spregovoril še gospod Fakin, ravnatelj meščanske šole na Viču: Mladina, ki nam je poverjena v uk, naj bo vzgojena v narodnem duhu, v ljubezni do domovine in v krepki državljanski zavesti. To je bila in bo prva dolžnost nas vzgojiteljev.

Z zdravico našemu prestolonasledniku se je zaključila ta v zadnjih letih najlepša manifestacija. Proslava nam je ostavila neizbrisane vtis. Vsa čast prirediteljem in udeležencem.

Poljanska dolina

Čitamo, da tu in tam nekatere hranilnice oglašajo, da izplačujejo vloge v polni meri, če so vložene po 1. septembru 1933. Skušnja nas uči, da so tudi dobri zavodi oglašali, da izplačujejo vloge od 26. septembra 1933 naprej, a so svoje oglašje že nestoletno krat premenili. Tako bomo tudi o teh hranilnicah čez leto čitali isto kot danes, samo letnica bo 1934.

Tudi smo čitali, kako se je ugibalo, kakšna obrestna mera naj se napravi za vloge. Končno so se menda vendar odločili za 4 odstotke pri prostih in 5 za vezane vloge. Tudi zoper to nimamo nič, ker tudi 2 odstotka bi bilo dovolj z garancijo, da dobiš vloženi denar nazaj, kadar ga rabiš brez ubožnega lista kot se danes dogaja in ponekod zahteva. Nasprotno pa ni bilo slišati, kakšna naj bo obrestna mera pri tistih tličih, ki posojujejo denar na 15, 25, 50, da celo, kot smo čitali, 250odstotne obresti.

Vedno se pritožujejo, da ljudje denar združujejo, spravljajo v nogavice in podobna skrivališča. Če se to res že danes dogaja, se bo še bolj, čim nižja bo obrestna mera, ker bo brez ali malo škode hranilo denar doma, ki bo istotako na varnem in tudi dostopen brez posebnega moledovanja. Ker velikih vsot danes spričo vednim lažem o žigosanju, tatovih in padcu vrednosti nikdo nima in tako brez skrbi v žepu nosi, kar še ima. Pravi mojstri v pobijanju krize zaupanja in nezaupanja.

Koprivnik pri Kočevju

V OPOMIN KOPRIVNIŠKIM OBLASTIM

O priliki državnih praznikov se opaža, da pri službi božji predstavniki nekaterih naših uradov ne prisostvujejo javno v cerkvi, kakor bi morali, temveč posedajo na koru po vseh mogočih koticah, kakor da bi jih bilo sram. Mislim pa, ako se prisostvuje državnim svečanostim »službeno«, se tudi spodobi, da se pokažejo gospodje, kateri zastopajo n. pr. občino ali druge urade, v sprednji vrsti; to je takoj v prvih klopih pred oltarjem! Če komu ne dopadajo ali niso ljubi naši državni prazniki in ako potemtakem neradi prisostvujejo svečanostim, je najbolje, da odložijo svoja mesta ter si na ta način ob takih dneh prihranijo nepotrebno posedanje po koru. Itak se pa razumemo do dobra!

Črnomeli

Po kratkem presledku je v Črnomlju zopet izbruhnila nevarna kužna bolezen: »spirohitis denunciatorum abnormalis«. Kadar se te ta bolezen prime, postaneš zahrbtni »denuncijant« in gorje nedolžni žrtvi, katere se loti od te strašne bolezni napadena oseba. Spirohitis d. a. je importirana, v Črnomlju že aklimatizirana specialiteta s simptomi, sličnimi pasji steklini. Bolnik postane živčno razdražen, usta stisnjena in suha, pogled neodkritosrčen, končno se cede pene in sline, kako zgrabili slučajno nedolžno žrtev in jo brez vsakega povoda zahrbtno denuncirajo. K sreči se bolezen prime samo izredno pokvarjenih in dobro pitanih tipov z okroglimi trebuh, katerih črne duše so že davno zrele za večno pogubljenje in zapisane vragu. Tudi pri nas v Črnomlju se je s to boleznijo okužilo k sreči samo par oseb, in je postala bolezen pri njih že kronična, kajti dotični so bolehalo že večkrat na njej. Ko mine besnost, jo prebole, dokler ne pride spet do novega, še hujšega napada in besnila. Ker so pri tej bolezni prizadeti tudi možgani, ki zydene, se medicinski vadi do danes žal še ni posrečilo najti uspešnega leka.

Rešitev prinese navadno samo grenka smrt, a preko gnilih kadavrov teh žalostnih propalje, in junakov teme, stopajo nove generacije nacionalistov z — odprtim vizirjem! —

Hrastnik

OTVORITEV STRELIŠČA

V nedeljo dne 17. septembra otvori tukajšnja okrožna streljačka družina Hrastnik-Dol, svoje strelišče, za katerega je poklonil zemljišče g. podžupan Roš. Ceprav je bila družina ustanovljena že meseca decembra, vendar do danes ni delovala, ker ni bilo radi raznih ovir urejeno strelišče.

Ker pa je bila splošna želja in zahteva članstva, da se prične s streljanjem je članstvo samo prevzelo zasilno ureditev strelišča tako, da bodo v slučaju lepega vremena v nedeljo prvi odmevali strelji v Hrastniški kotlini in oznanjali, da je ta viteški sport na pohodu tudi v Hrastniku med našimi rudarji. Obveščamo prebivalstvo, naj ne hodi v bližino strelišča ter da se brezpogojno pokorava odrebam straž, ki bodo postavljene okrog strelišča.

Okrožna streljačka družina Hrastnik-Dol.

Maribor

POZIV MAISTROVIM BORCEM!

Dne 13. avgusta se je vršil v Mariboru ustanovni občni zbor »Zveze Maistrovih borec«. Odbor smatra za enkrat za svojo najvažnejšo nalogo, da izvrši organizacijo Maistrovih borec in jo po možnosti zaključi do konca leta. Zato poziva, da se vsi oni, ki so pod poveljstvom generala Maistra, bodisi kot vojniki, bodisi kot člani narodnih straž, bodisi kot železničarji, poštarji, finančni stražniki in drugi na eksponiranih mestih sodelovali pri zasledbi in obrambi naše severne meje, čimprej osebno ali pismeno zglasijo pri tajništvu zveze, oziroma pri poverjenikih. Nato se jim bodo vpisale prijavnice, ki se naj izpolnijo in zopet vrnejo.

Da bo vsakomur jasno, pod katerimi pogoji mu je omogočeno članstvo pri zvezi, objavljamo tozadevno točko pravil:

»Redni član je lahko vsak državljani kraljevine Jugoslavije, ali pripadnik kake druge prijateljske države, ki se je do vstevši 22. novembra 1918 javil v vojaško službo in se udeležil bojev za osvobodjenje Maribora in za odločitev naše severne meje pod poveljstvom generala Rudolfa Maistra.

Izredni člani so lahko tudi neboreci, ki so do vstevši 22. novembra 1918 s svojim poštvovalnim delom uspešno podpirali vojaško akcijo generala Maistra, ter borci, ki so po 22. novembru 1918 stopili pod poveljstvo generala Maistra.

Odbor se bo pri sprejemanju članov strogo ravnal po pravih, ker mu je do tega, da se nihče, kdor ni upravičen, ne vrine v društvo, ki utegne biti za vsakega člana velikega moralnega pomena.

Članstvo pri »Zvezi Maistrovih borec« bodi vsakomur v ponos in v osebno zadoščenje, da se je v zgodovinsko važnem trenutku prostovoljno pridružil akciji, ki nam je začrtala in očevala našo severno mejo na bivšem Štajerskem!

Zato, Maistrovi borci, vsi v organizacijo!

Zveza Maistrovih borec
v Mariboru

Konjice

Za narodnega borca proglašajo »Sveopči privredni list« v št. 6. letnik V., tukajšnjega trgovca in gostilničarja Brudermanna Leopolda, ki ima ob državni cesti, kjer odcepi cesta v Oplotnico, svojo gostilno z napisom »Gostilna Prešernc«. Imenovani list piše sledeče: Kadar se sprodajajo šetajuči prema Oplotnici iz glavnoga trga Konjice, nači čes na samom križanju drž. in ban. ceste modernu gradjevino, koja je bila gradjena ove godine, pa se sada dovršava. Vlasnik te zgrade je g. Brudermann Leopold, trg. in gostilničar iz Konjice, koji je odličan narodni borac, pa se to jasno vidi iz toga, što je okrstio svojo gostionico sa imenom »Prešernc«, a to je sa imenom najboljeg slovenskog pjesnika. Ima odličnu domaću kuhinju... itd.

Pojasnimo, da je bil lastnik tega posestva, kjer stoji danes Brudermannova gostilna, že leta 1866. Prešern Simon, za njim pa Strašnik Anton, sedaj pa imenovani Brudermann. Gostilna nosi napis »Prešernc« torej po svojem prvotnem lastniku, kar je vseobče znano in nikdo ni od domačinov nikoli niti slutil, da bi se označba gostilne nanašala na našega velikega poeta Peršerna, s katerim, kolikor nam je znano, tudi Brudermann Leopold ni v nikakem sorodu in sploh ni imel nikoli nikakih stikov z njim ozir. njegovimi sorodniki. Tudi nam je sicer zelo malo znane kaj o kaki narodni borbi tega gospoda. Ne vemo, če se je objavila ta reklama, in kot tako jo smatramo mi, z vednostjo Brudermann Leopolda, vsekakor pa pričakujemo, da bo storil kot navdušen Slovenec potrebne korake zoper slično gostilniško reklamo, s katero se spravlja v zvezo eden največjih slovenskih pesnikov. Bodimo resni!

»Pohod« gre gotovim gospodom izredno na živce, ker pač prinaša resnične, toda neprijetne vesti o našem življenju tukaj v Konjiškem kraju. Naročniki težko pričakujejo vsako soboto, ko list pride, in potem potuje list iz roke v roko, tako da je tekem 48 ur obveščen ves srez o raznih »neprilikah« tega ali onega. Še marsikaj zanimivega bomo poročali, ker je še veliko gnilega. Vse to bo treba še prej očistiti, da bo nam nacionalistom delo bolj olajšano, ko pride naš dan in bomo napravili red, kakršnega si že davno želimo.

PROSLAVA ROJSTNEGA DNE NJ. VIS. PRESTOLONASLEDNIKA PETRA

Sokolsko društvo v Konjicah je priredilo v dvorani Narodnega doma v svrhu proslave rojstnega dne sokolskega starešine Nj. Vis. Prestolonaslednika Petra skromno proslavo. Udeležba s strani članstva je bila pičla, in sicer komaj ena tretjina. Kje sta bili ostali dve tretjini? Ali za ostalo članstvo ne veljajo iste dolžnosti? Opozarjamo članstvo, da za danes toliko povemo, prihodnjič pa bomo prišli z imeni na dan. Toliko v vednost, da ne bo izgovorov.

ČASTITI DUHOVŠČINI KONJISKE NADZUPNIJE JAVNO VPRAŠANJE?

Dne 6. septembra 1933. se je vršila v tukajšnji župnijski cerkvi služba božja v svrhu proslave rojstnega dne Nj. Vis. Prestolonaslednika Petra, ne da bi se na koncu odpela državna himna. Zakaj se državna himna ne poje ob takih prilikah? Kdaj misli častita duhovščina to vpeljati? Koliko časa bomo na to še čakali?

Upraviteljstvu deške in deklhiške šole pa pripravljamo, da si izvežba pevski zbor šolo-obvezne dece, ki naj ob takih prilikah zapoje državno himno. — Nacionalist.

Guštani

Gospod Ernst Osiander je poslal »Pohodu« popravek. Nas bi res veselilo, če bi se naš teptani narod nikoli ne bi bil žalil, nikoli z raznimi obdaritvami zvaljal v nemški tabor. Če bi nikdo ne izkoriščal ubogih naših ljudi v ponemčevalne namene, veselilo bi nas to in zadovoljni bi bili, da ne bi bilo treba takih stvari spravljati pred javnost potom budnega našega časopisja: pa kaj moremo mi zato, če imamo zdrava ušesa in oči ter imamo priče na razpolago. Popravku g. Osiandra so se v Guštanju vsi smejali, ki razmere le količkaj poznajo, posebno pa so se smejali trditvi o ugledu in priljubljenosti celo Osiandrovi rojaki. Ker meni podpisane mu, ni bilo treba za poslani članek podpisati, ker to niso bili kakšni famozni popravki, se nisem podpisal, danes to storim, pa če tudi ne bo nekemu to prav ljubo. — Rajko Kotnik.

NA NAPAČNI POTI

Te dni so se šolarji zopet povrnili po dvomesečnem odmoru v šolo. Prijavljali so se tudi k sokolski telovadbi, toda ne vsi. Nekateri so se izgovarjali, da bodo morali tisti, ki telovadijo pri Sokolu, v vojno. Ker dobro vemo, da otroci zelo radi zahajajo k sokolski telovadbi, smo prepričani, da se je pri otrocih proti Sokolu hujskalo. Za danes samo vprašamo, ali tistim, ki ne bodo telovadili pri Sokolu, ne bo treba v vojsko oz. vojno? Kaj pa bodo s temi naredili takrat? Vprašamo tudi, kdo bo boljši vojak, Sokol ali Nesokol in za koga bo to bolje in komu bo to koristilo?

Pohod obhaja vesel in ponosen svojo prvo obletnico, z njim pa tudi tisoče in tisoče iskrenih jugoslovanskih nacionalistov in prijateljev preprostega ljudstva, pa tudi ljudstvo samo, ki po nobenem listu ne povprašuje s tolikim zanimanjem, kakor po Pohodu. Saj mu v težkih časih piše vsaj Pohod prav od sreca. Le površni ljudje so od Pohoda pričakovali vsakdanjih novic, objave raznih petdesletnic z nezasluzenimi zaslugami in slavošpevi, resni ljudje pa so takoj spoznali, da je Pohod namenjen boju korupciji, izkoriščevalcem ubogega ljudstva in narodnim odpadnikom. Takšen naj ostane Pohod tudi v bodoče, pa četudi bo pri gotovih ljudeh neprijubljen. To mu bodi le v ponos! K. N. O.

Marija Snežna

To poletje smo imeli tudi na obmejni Mariji Snežni nekaj letoviščarjev iz Avstrije, ki so se pri nas prav dobro počutili in so morali na svoje oči videti, kako tolerantni smo napram njim. Slišale so se večkrat nemške pesmi. Da so oni prepevali nemške pesmi, to ne bi bilo še najhujše zlo. Zalostno pa je le, da so ti letoviščarji prepevali nemške pesmi pozno v noč tudi v dveh hišah tik cerkve, kjer bi pač moral vladati mir in če se že poje, bi se moralo iz njih slišati le slovenska pesem. Narodnjaki bodimo vsepovsod in radi par veselih uric v veseli družbi ne zapostavljajmo svojega narodnega ponosa. Za ta slučaj velja posebno pregovor: Besede mičejo, zgledi vlečejo!

Gornja Radgona

OBČINSKA OPEKARNISKA PODJETJA

To podjetje smatramo za naše, zato se nam čudno zdi, da ima reklamne slike z nemškimi imeni krajev, kjer se obrti nahajajo. Tako stoji n. pr. Woretzi — namesto Bureci in namesto Črešnjevci — Kerschbach. Vse drugo je pa pisano v našem jeziku. Popravite to napako!

Sladki vrh ob Muri

IZREDEN OBISK V NAŠEM KRAJU

Dne 25. avgusta 1933. se je pripeljal v spremstvu odličnega narodnega borca gosp. dr. Bačarja iz Sent Ilja k nam gospod senator dr. Valentin Rožič, ki se zelo zanima za naše bolne razmere na severni meji. Prav veselimo se ga bili in želimo, da bi nas večkrat posejil in na licu mesta slišal naše želje in nasvete!

VESEL DOGODEK

V nedeljo 27. avgusta 1933. se je ustanovila na Sladkem vrhu podružnica Narodne strokovne zveze za delavce iz tuk. tovarne. Vpisalo se je dosedaj 87 članov, ki bodo vsi prejemale »Borbo«. Za naš kraj v narodnem oziru dober napredek.

ZOPET PRIMER, KAKO JE TVORNICI LEPENKE IN PAPIRJA NACIONALNA.

Naša tvornica je po lastniku jugoslovanska in bi si vsak mislil, da vlada v njej narodni duh. Da to ni res, tale dokaz: Tovarna ima 7 predelavcev, od teh so 4 inozemci, ki ne znajo našega jezika in se ga menda ne bodo tako kmalu naučili. Eden izmed teh je našo delavko pri delu tako dolgo sekiral, da je omedlela. Najlepša pa je ta, da dva od teh predelavcev hodita dnevno čez mejo na delo. Vprašamo oblast, kako dolgo misli še to krivico podpirati. Skrajni čas je, da te nemške predelavce pošljemo tja, odkoder so prišli. Radi tega ne bo obrat v tovarni trpel nikakšne škode. Vsi izgovori so jalovi!

Murska Sobota

SE ŠPORTNE RAZMERE V MURSKI SOBOTI

Na našo radost smo opazili, da se zanima Vaš cenj, list tudi za Prekmurje. Tako je med drugim v zadnji številki izšel članek »Športne razmere v Murski Soboti«, ki je za poznavalca razmer nad vse interesanten. Na prvi pogled je jasno, iz katerega vira prihaja ta članek.

Res je, da je novoustanovljeni športni klub Panonija odigral troje tekem, res je tudi, da je v svrhu dosegere verifikacije pri nogometnem podsavcu nastopilo nekaj igralcev, ki jih samoumevno klub Panonija v svojem dvomesečnem obstoju ni mogel sam vzgojiti. Morebiti je tudi res, da nekateri izmed teh igralcev niso nastopili tako, kakor je to v intencijah kluba Panonija. V tem je krivda SK Panonije, ki jo priznava in jamči, da se kaj takega ne bo pripetilo nikoli več. (S tem seveda še ni priznava, da bi bilo res, kar trdi dopisnik o nekih »madžarskih državljanih« itd.).

O nacionalnem značaju športnega kluba Panonija ni treba govoriti, kajti dopisnik sam navaja, da je vodstvo strogo slovensko in nacionalno. To vodstvo si je nadelo nalogo, onemogočiti, da bi gotovi elementi zlorabljali sporno navdušenje mladine v raznarodovalne namene. Razmere v sportu so namreč v Prekmurju take, da o kaki nacionalni zavesti, ki bi jo bil SK Mura doslej že davno moral vzgojiti, ni niti govora. Nasprotno, dosedanja vodstva Mure niso storila v tem pogledu prav ničesar oziroma so povzročila, da nosi sport nekako madžarsko obležje.

SK Mura zbuja po sestavi svojega članstva po raznih emanacijah in prireditvah na prvi pogled vtis, da obstaja samo za to, da imajo svoj klub tudi oni ljudje, ki nočejo imeti s slovenskim nacionalnim in kulturnim življenjem nikake skupnosti. Ti elementi so socialno močni in vsled tega imajo na mlajše članstvo naravnost poguben vpliv, tako da se prepučejo uspešno delovanju nacionalnih družtev za sportno mladino. Posledica tega je, da čujemo presenetljivo mnogo mladine, ki rabi kot občevalni jezik madžarsčino in sicer na način, da vzbujajo naravnost vtis izkivanja. Da se to prepreči, se je ustanovilo SK Panonija. Samoumevno je ta klub trn v peti vsem onim, ki bi se jim naj izpodmaknila tla.

Da širši javnosti nekoliko orišemo značaj kluba SK Mura, navajamo nekaj primerov po pravilu, da se človeka po njegovem delovanju spozna. Predsednik SK Mure je Žid Arvai, ki je svoje prejšnje nemško ime Ascher prekrstil v njemu simpatičnejše madžarsko »Arvai«, ni pa čutil potrebe, da bi to ime poslovenil. Podobnih primerov bi se našlo mnogo tudi pri ostalem članstvu Mure. Vodstvo Mure občuje med sabo izključno v madžarsčini. Sicer je res, da se nekoliko potuhnejo, kadar domnevajo, da jih čuje kako nepoklicano uho, toda te izjeme v strahu ne spreminjajo pravila. Nek zelo vidni član Mure, ki je sicer slovenskega porekla, svoje ime pa piše »Czvetkó«, je nedavno imel drznost, da je navzlic svojstvu jugoslovanskega rezervnega oficirja izjavil na sodišču, da je njegov materni jezik madžarski. Mnogo drugih članov Mure, ki so tudi slovenskega porekla, pači svoja lepa slovanska imena z madžarskim pravopisom. Pri tem za sramoto svojega početa niti razumevanja nimajo. — Pri svojih prireditvah se SK Mura dosledno ogiblje lokalov Sokolskega doma. Od godb, ki sodelujejo pri teh prireditvah, zahtevajo izrecno, da morajo igrati čardaš, čes, da je to za njih narodna potreba, vsled česar izborni sokolski orkester pri njihovih prireditvah nikoli ne sodeluje, pač pa privajajo Muraši v Mursko Soboto razne internacionalne čuteče glasbe od drugod. — Priznati se mora sicer, da so Muraši navdušeni sportniki, toda to navdušenje ni šlo nikoli tako daleč, da bi se cel transport teh prijateljev sporta odpeljal recimo v Maribor na kako tekmo med dvema slovanskima sportnima kluboma, pač pa so ti prijatelji sporta organizirali pohod v Maribor, ko je madžarski Ferenczvaroš nastopil letos v Mariboru. Plakati, ki so se za to tekmo pojavili, so zbujali vtis, da so vezi med gotovimi ljudmi in med Ferenczvarošem pristranejšje, kakor so sportne vezi. Ti ljudje niso drukali za Maribor, nikaner ne mislite, temveč so se pojavili kot nekako naravno zaledje Ferenczvaroša, kar je v Mariboru zadilo veliko pozornost.

Zanimalo bi nas, zakaj obiskujejo prireditve SK Mure gotovi elementi, ki se sicer dosledno izogibajo našemu nacionalnemu in kulturnemu življenju ter dosledno briskirajo naše nacionalne prireditve. Prav gotovo radi tega, ker se navdušujejo za nacionalno delovanje Mure in za njegovo članstvo, ki do 80% sploh ne zna madžarski kakor trdi dopisnik! Zanimalo bi nas tudi, kako bi izpadle poizvedbe pri javnosti o tem, da SK Mura pri svojih nastopih govori samo slovenski. To je očitna neresnica. Dalje bi bilo zanimivo vedeti, s kakimi občutki so člani Mure čitali dopis v Pohodu in kako stališče zavzemajo glede svoje tako nenadne izpremembe. Zani-

mivo bi bilo tudi izvedeti, zakaj se v tukajšnjih kavarnah ne nahaja nikak športni list v jugoslovanskem jeziku, pač pa se po stenah kavarn bohotno šopirijo športni listi v madžarskem jeziku iz inozemstva. Brez dvoma je to proti volji nacionalnih sportašev Mure in prav gotovo so se ti silno borili, da se to odpravi, toda v 14 letih navzlic svojem sportnemu monopolu in navzlic vsem svojim tozadevnim prizadevanjem tega niso mogli odpraviti!

Vsako društvo, ki je oblastveno dovoljeno, je dovoljeno za to, da vzgaja v nacionalnem duhu. Ako društvo te naloge ni izvršilo, je dolžnost oblastev, da ga razpuste. Dokazi so na dlani, nekaj smo jih navedli. Ako se torej govori o razpustu kakega športnega kluba v Murski Soboti, pač ne pride v poštev SK Panonija, za čije nacionalne intencije že jamči vodstvo samo. Sicer pa je ves besni odpor proti SK Panoniji nesportnega značaja, temveč ima svoje ozadje v besnem sovraštvu do vsega, kar čuti in živi slovensko.

Priznavamo, da smo čitali članek z mešanimi čustvi. Vendar pa je mnogo vredno, da je ta članek izšel, kajti on priča, da se zavedajo tudi pri SK Muri, da je najsravnostnejše za kulturnega človeka, ako iz prezira do lastnega jezika in do lastnega naroda zataji svoje poreklo in se izdaja za Madžara ter madžaroni ob vsaki priliki. Veseli nas to priznanje, in ako bo šlo to tako naprej, bomo nekoč z ramo ob ramenu s SK Muro storili vse, da preženemo zadnje ostanke madžaronstva iz Prekmurja.

Sprejmite, g. urednik, te vrstice ne kot kak popravek, temveč samo kot pojasnilo in bodite prepričani, da spremljamo Vaše delo in Vaše brezobzirne udarce v gnulobo z vsemi simpatijami. Našim tovarišem od Mure pa iskrene čestitke k spreobrnitvi in k blaženosti, s katero bodo od zdaj naprej govorili vsepovsod samo slovenski.

Tudi nacionalni sportniki.

Skoplie

RAK-RANA SLOVENIJE

Pred nekaj dnevi mi je prišel v roke časopis iz Gradca, ki je našteval v posebni stalni rubriki zločine in prestopke, izvršene v pijanosti predprošle nedelje v jugoslovanskem Štajerju. Z naslado jih je našel prav lepo število, vse s preciznimi podatki. Doživeli bomo najbrž, da se nam ta seznam nekako servira kot dokument našega kulturnega nivoja. Tedaj nas bo upravičeno sram, kakor je sram mene, v slovenski domovini, ki teh slik po dolgoletnem bivanju v Srbiji nisem več navajen, če vidim ob nedeljah zvečer kar cele procesije postav, ki se na nesigurnih nogah majoje od predmestij v mesto iz raznih vinotočev v takem stanju nartrkani, ki že meji na nezavednost, med glasnim kruljenjem in psovanjem mimoidočih. Sram nas je lahko, če pregledujemo naše sodne kazenske akte ob ogromnem številu pobojev in težkih telesnih poškodb, ki se odigravajo vsake nedelje v naših slovenskih vaseh. Sram nas je, nam Slovencev, ki živimo v Srbiji, če srečamo tam doli pomoči družbo, ki se na ves glas pijano dere in se prepričamo, da gre za naše slovenske rojake. Sram nas je in preseda nam, da moramo vedno in vedno slišati od bratov Srbijancev: »Vi Slovenci ste vredni i marljivi ljudi, sve imate lepo uredjeno — ali zašto se kod vas nadje toliko pijanica?«

Doma v Sloveniji smo dobili že nekako predebelo kožo za sramotnost teh pojavov, ne čutimo je več. Potrebno je, da se zdračimo.

Naše javno mnenje obravnava to vprašanje kot neko nedolžno slabost. Zagovarja se jo s tem, da konzum alkohola predstavlja za državo znaten vir dohodkov, da velik del prebivalstva živi od prodaje vina, da naši vinorodni kraji itak težko žive itd. Vsi ti izgovori so vseskozi jalovi. Naša nedeljska pijanost izvira iz vinotočev, ki ne plačajo nobenih dazbin, naši gostilničarji bi bili že zdavnaj v konkurzi, če bi živeli samo od gotovega izkupička in ne od »kredca«. Naše vino bi se ravno tako spravilo v denar kakor

francosko ali nemško, če bi naše vinarstvo in kletarstvo bilo na potrebni višini. Večkrat se je že razpravljalo vprašanje, če ne bi bilo bolj rentabilno zasaditi naše vinograde, katerih prva generacija itak že izumira, z žlahtnim štajerskim sadjem, ki ima svetovni glas?

Da gre samo za izgovore, nam je dokaz Dalmacija, ki menda pridela dovolj vina in ne plava v stalni pijanosti in Srbija, kjer je pijan človek jako redka pojava.

Naša čast, čast cele naše domovine zahtevata, da proti temu zlu nastopimo z vso energijo. Apeliral bi na naše sodnike, da ne vidijo v pijanosti več olajševalne okolnosti pri deliktih, apeliral bi na našo upravo, da se izdatno posluži zakonskih sankcij proti izrednikom v pijanem stanju, apeliram pa na celo našo javnost, da podpira oblasti ter da se preorientira v svojem gledanju na pojave pijanosti, da ne vidi v pijancu »človeka dobre volje«, ampak slabšča in škodljivca našega naroda in narodnega premoženja. Javno mnenje se mora povzpeti do prezira »pijančkov« in potem bo prišlo do preokreta.

Skoplie 12. septembra 1933.

NAŠA NARODNA ZAVEDNOST

Komaj letno enkrat prihajam iz Južne Srbije v svojo ožjo slovensko domovino in se oddahnem nekaj tednov v naši Štajerski. Gledam naše razmere z gotove časovne perspektive in zato mogoče opažam preciznejše kot drugi, ki jih gledajo vsakodnevno. Obhodim

»Val«

Naše so pravice življenja, tudi za nas je svoboda, boljši smo od tujca! Poprimimo za kladivo, poglejmo v sonce, vzdignimo se, maščujmo trpljenje!

Ključje nas za svobodo padle žrtve in naša nedokončana Stara pravda!

Te besede čitamo v uvodu zadnje številke omladinske revije »Val«. Izšla je kot dvojna, narodno-obrambna številka, a uredništvo je iz prijaznosti prepustilo zbor in ureditev snovi Akademski podružnici CMD v Ljubljani. Enajst člankov se vrsti drug za drugim takorekoč v harmonični celoti, ki prikazuje naše pereče narodne probleme.

Sestavek »Čas je že...« je spisan v prav jedrnatem in sočnem tonu, vendar pa je pisec pri obravnavi ocenitve raznih struj na naši univerzi v narodno-obrambnem oziru zašel nekoliko predač. Kljub temu pa smo prav veseli, da je bila končno enkrat izročena javna graja onim akademikom, ki v usodnih trenutkih popolnoma odpovedo.

Veliki prijatelj mladine, markantna osebnost iz polpreteklih dni in še nepreteklih časov narodnega osamosvajanja, g. general Majster, je dal za to številko nekaj izjav na stavljena mu vprašanja o ptujskih dogodkih leta 1908, CMD in hitlerjevskem pokretu v Avstriji. Zanimiva je njegova izjava, ko pravi: »Če pride do priključitve Avstrije k Nemčiji, tedaj bomo pač imeli vso pravico zahtevati našo Koroško nazaj, ker je v mirovnih pogodbah rečeno, da ne sme priti do priključitve Avstrije k Nemčiji.«

Kljub temu, da smo v dnevnem časopisu že dovolj čitali opisovanje ptujskih dogodkov v septembru 1908, je uredništvo objavilo članek, ki prav nazorno riše divjanje nemške drhali nad skupščinarji CMD. Pa tudi opis protidemonstracij v Ljubljani nam dovolj dobro prikazuje, kako strašno je bilo tiste dni v Ptujju, ker je sicer vedno mirna Ljubljana vzdignila tako ogorčene proteste.

Ob tej priliki nam nehotne prihaja na misel dejstvo, da se je za letošnje ptujске svečanosti nahajal Ptuj v tako rekoč obsednem stanju. Ogromno število orožništva je hodilo po ulicah in ščitilo nemškutarje. Proti nacionalistični omladini, ki je dala tu pa tam duška svoji ogorčenosti, je postopalo skrajno drakonski. Tudi v tem primeru kažemo še danes svoje hlapčevstvo. Saj ni pred 25 leti ptujška policija samo mirno gledala divjanje

naša mesta in vse večje kraje in — doživljaj čudne stvari. Maribor — ne vem, če slišim govoriti nemško manj kot v letih pred vojno, ko sem v Mariboru študiral. Redke so trgovine, kjer se me je nagovorilo slovensko, da celo branjevke na trgu začenjajo z blagodonečim »Kaufens?... Ptuj — kamor stopiš »guten Tag; Konjice: pozdraviš v hotelu: dober večer — ali morem dobiti sobo? — odgovor: wird sich schon was finden. Rogatec: dajte mi četrt vina — odgovor: weissen oder roten? —

Človeku res pride, da udari po mizi in zavpije: — ali vi spite, spite v času ko se mariborski nemčurji na ulici pozdravljajo z »Heil Hitler«, ko se na neki lovski veselici v predmestju Maribora igra »Horst-Wessel-Lied« in ko se »Heil-Hitlerjevsko tuljenje razlega na kilometre daleč? To ni več toleranca, to ni več nemarnost, to ni več politični oportunizem, to je zločin na lastni narodni državi. Ali smo država, ali se samo gremo državo? Pri nas v Južni Srbiji imamo tudi Turke, Cincarje, Grke, Arnaute in to v čisto drugačnem odstolku, kakor imamo v Sloveniji Nemce, ali nobenemu od teh niti na pamet ne pade, da bi v občevanju s slovenskim človekom, najsi bo Srbijane ali pa »prečan« spregovoril drugače kakor srbsko — kakor in kolikor pač zna. In to so neuki ljudje, po večini analfabeti, ne izobraženci kakor naši Nemci in Nemčurji.

Ali so res vsi opomini zastoj?

Skoplie 12. 9. 1933.

množic, temveč celo Nemce in nemčurje sama naphovala k nasilstvom.

Navodila in obenem kritiko dosedanjih metod pri narodnem vzpodbujanju naših Korošcev dobimo v članku: »Pogled na Koroško stran«. Pisec ugotavlja z veseljem, da je akademik in dijak pričel na splošno kazati žive znake zanimanja za našo Koroško. Želimo, da bi navodila, ki jih daje avtor, obrodila obilo sadu, saj je znano, da nimamo nikake sistematike pri svojih izletih na Koroško, ki jih večina prireja le za zabavo. Vsem našim ljudem onstran meje moramo kljub vsemu, vedno in povsod govoriti, da ne pripadajo le neki ozko pojmovani jezikovni skupini koroškega slovenstva, temveč, da so sestavni del velikega slovenskega in jugoslovanskega naroda. Tako govori jasno in odkrito pisec omenjenega sestavka.

»O delu Ciril-Metodove družbe za Istro« črpamo iz nadaljnega referata zelo zanimive podatke. Opisano je poleg stanja šolstva tudi delovanje družbe za Istro, dalje prva skupščina CMD v Opatiji in pa ona v Ljvadah pod Učko.

V nasprotju z žalostnimi ugotovitvami o stanju našega naroda na Koroškem in Istri, sledi zanimiva statistika nemškega šolstva v Jugoslaviji. Vidimo, da imajo Nemci pri nas, kjerkoli so, vso možnost, da se nevirano razvijajo. Naša država je dala Nemcem več kot je bila dolžna. Če primerjamo, kot smo prav kar omenili, težak položaj koroških Slovencev z ugodnostmi in svobodo Nemcev pri nas, vidimo, da Avstrija ni izpolnila niti ene obveze in obljube, ki jih je dala v St. Germański pogodbi in pred plebisitom. Zato pa velja Avstrija v svetu za kulturno državo, kljub temu, da zatira narodne manjšine. Jugoslavija pa je nekulturna, ker je dala Nemcem vso svobodo. Končno pa ni tudi nam potrebno, da bi tako točno izpolnjevali pogodbe zato, da jih drugi lahko kršijo. Te misli prevečajo ves članek, ki bo ostal trajen dokument za vsakogar, ki se bavi z narodno-obrambnimi vprašanji.

Nad vse zanimiv je članek: »Dalmatinsko-italijanska iredenta«. V daljšem razglabljanju pobija pisec s samimi citati italijanskih in drugih tujih avtorjev italijansko zahtevo po Dalmaciji. Zanimivo je primerjati trditve najrazličnejših italijanskih »zgodovinarjev«, ki vsak drugače dokazuje italijanstvo Dalmacije bodisi z geografskega ali historičnega

razvoja. Avtor prihaja pravilno do zaključka, da italijanskemu imperijalizmu ne služi v dokaz italijanskemu Dalmacije samo zemljepis in zgodovina, temveč tudi geologija, paleontologija, favna in flora in kjer teh dokazov zmanjka, mora služiti v ta namen laž in zlobno natolcevanje.

Da je narodno-socialistični pokret silno vplival v Avstriji, nam dokazujejo trditve v nadaljnem članku. Ze general Majster je v svojem razgovoru dejal, da se hitlerjevski pokret v Avstriji kljub vsem prepovedim stalno širi in je čisto medvomno, da bo tudi zmagal. Ko bo prišel ta čas, nas bo našel kot vedno v lakih usodnih trenutkih, popolnoma nepripravljene.

Ker preveča vso številko misel o narodnih manjšinah, je prav na mestu članek o kongresu evropskih narodnih manjšin, kateremu predseduje bivši zastopnik naše manjšine v Italiji g. dr. Wilfan. Pisec ugotavlja, da je kongres, ki ne nudi solidarne, individualni položajem posameznih manjšin odgovarjajoče pomoči — brezpomembna. Kako bi imel človek zaupanje v ta kongres, ko sam predsednik izjavlja, da če se govori o asimilaciji manjšin, potem je treba dati temu izrazu samo pravi pomen, da se doseže v tej točki soglasje celo z nasprotniki. Asimilacija v državljanskem smislu, zlitje državljanskih različnih narodnosti v enakomislečo celoto z enotnim državljanskim mišljenjem in čutenjem je treba samo pozdravljati. Vpričo takih izjav voditelja manjšinskih pokretov je pač želja nas vseh, da se tak kongres razide in gospodje okoli njega naj odidejo za počitnice.

Saj nam nadaljni članek: »Vatikanska politika in narodne manjšine« dobro kaže, kako soglasje se doseže pri asimilaciji manjšin v enako mislečo celoto z enotnim državljanskim mišljenjem in čutenjem... Pisec ugotavlja, da je dobil fašizem proste roke za svoja početja, kljub konkordatu, tudi na cerkvenem polju. Danes nimamo na Primorskem niti enega škofa, ki bi bil Jugoslovani ali vsaj Jugoslovonom naklonjen. Še celo tržaški škof Fogar — rodom Furlan — ki se je večkrat izpostavljal za naše vernike in dušne pastirje, je zadnje čase začel v priložnostnih govorih občudovati Duceja in moliti zanj. Naša narodna manjšina v Italiji je predana na milost in nemilost ekspanzivnemu gonu imperijalističnega fašizma. Mussolini snuje, sv. Oče moli za tlačene Jugoslavane, Hrvatov v Jugoslaviji daje svoj blagoslov, da vztrajajo v apostolskem delu za katoličanstvo.

Zato ni čudno, če se naš narod tu in onstran Snežnika odtuja in z grozo odvrača rimskima vladarjema, ker čuti, da vprav od njiju, ki v slogi delita svet s križem in mečem, prihajajo nadenj vedno temnejša gorja.

Številka vsebuje tudi krajše sestavke o družbi sv. Cirila in Metoda, dalje prevod Josip Bobolovega članka: »Fašizem in drugorodci« in druge. Zanimive so tudi zapovedi mladini, kadar potuje v inozemstvo. »Ne raznašaj in ne kritiziraj domačih razmer pred škodoželjnimi tujci. V inozemstvu bodi Jugoslovane, ker naši eventualni spori so naša interna zadeva, ki jih nočemo reševati s posredovalci!« To so stavki, ki jih tudi mi propagiramo že od ustanovitve lista.

S to številko je bil zaključen prvi letnik »Vala«. Ta, zadnja številka, je izraz globoke vere jugoslovanske usmerjene mladine v lepšo bodočnost vseh Jugoslovancev tam od Beneških Slovencev pa do Črnega in Egejskega morja. Kot nacionalisti čestitamo akademski podružnici CMD, da je tako odločno izpregovorila besedo v obrambo naših potlačenih.

Izjava! Izjavljam, da članka pod naslovom: »Zakaj smo Jugoslovani?« s podpisom — m. z. — in objavljenega v zadnji številki »Pohoda« nisem spisal jaz! Mrmolja Zdenko, akademik.

**Imamo podjetja,
ki dobivajo državne dobave,
zaposlujejo pa izključno
tuje inozemske moči**

VUK STEFANOVIĆ-KARADŽIĆ

(26. X. 1787., Tršić — 26. I. 1864., Beč)

Ob priliki posvetitve hiše Stefana Vuka Karadžića v Tršiću v Podrinju, ki se vrši v nedeljo, dne 17. I. m., prinašamo sledeči podlistek o pomenu Karadžića v naši nacionalni zgodovini.

Karadžić je rojen kao šestu dete u porodici, doseljenoj ranije iz Hercegovine (od Drobnjaka). Dobio je prvo obrazovanje u manastiru Tronoši, bio je zatim pisar kod jadranskog vojvode Džurđića. 1804., kad mu je otac posttrao od Turaka, otišao je u Karlove (učitelj mu je bio Lukijan Mušićki), da se uči, pa u Petrinju u Hrvatsku, ali se uskoro vratio u Srbiju, i postao sekretar vojvode Jakova Nenadovića (1807.), zatim Pravitelje ujušeg Soveta (1809.). Jedno vreme bio je učitelj u Beogradu (1810.), posle toga carinski i sudski činovnik, u Kladovu, Brzju Palanci i drugim mestima (1811. do 1813.). Posle propasti Srbije (1813.), otišao je u Beč, upoznao se, krajem te godine, sa Kopitarom, povodom svoga spisa o propasti Srbije, namenjenog Davidovičevićim in Frušićevićim novinama, koji je Kopitar, kao cenzor novinar morao pročitati. Od tada počinje Karadžićev rad na srpskoj knjizi. Jedan deo 1815. i 1816. godine proveo je među prijateljima u južnoj Madžarskoj. 1819. godine bio je Karadžić u Rusiji, gde se saetao sa Karazinom, čuvenim ruskim istoričarem, Zukovskim, knjževnikom, Siškovom, grofom Runjavcom, poznatim mecenom, Adeluvtom, naučnjakom-filologom i drugim znamenitim ljudima. 1820. i 1822. godine bio je u Srbiji, ali nije mogao usled mnogih intriga, ostati u knezi Miloša, da ga uči pismenosti. Da bi mogao živeti, odošlo je Karadžić da studira medicinu, i toga radi, a i zbog štampanja narodnih pesama, otišao je u Nemačku, gde je uspeo, uz pomoć Jakova

Grima, ovo i da ostvari. Tu se upoznao sa Getom i drugim znamenitim Nemeima. Za svoje naučne zasluge dobio 1826. godine penziju od ruskoga cara. Od 1825. godine Karadžić je proveo veći deo svoga života u Beču. 1828. do 1831. godine putovao je u Srbiju, zbog prevoda na srpski jezik Napoleonovog Zakonika, i bio jedno vreme član beogradskog suda, ali je ubrzo, uvredjen od ljudi iz okoline kneza Miloša ostavio Srbiju i uputio (1832.) poznato pismo knezu Milošu u kome je izneo sve ružne strane njegovog režima. 1834. do 1836. godine putovao je Karadžić po jugo-zapadnim krajevima (Dalmaciji, Boki Kotorskoj, Crnoj Gori), dobivši pomoć od ruske Akademije nauka. 1837. do 1838. godine putovao je po Sremu, Slavoniji i Hrvatskoj. 1841. godine po Dalmaciji, sa Rusima Prejsom i Nadežinom. Dočine, 1859. do 1861. godine proveo je Karadžić u Srbiji (u Beogradu) sa svojim pogodicom, a bio je u Srbiji i 1848. (posetio je i Tršić) i 1852. godine. Tridesetih godina dobio je Karadžić stalnu pomoć od srpske pravoslavne opštine u Trstu, primao je potom i penziju kneza Miloša od 1835. godine, a kad se knez Miloš, posle odlaska iz Srbije, preselio sa svojim sinom u Beč Vukovo se materialno stanje znatno popravilo. On je sa knezom Milošem i Mihajlom bio u bliskim vezama i oni su ga za sve vreme njegovog dočelnijega života i rada obilno pomagali. — 16. I. 1818. venčao se Karadžić u Beču sa Anom Krausovom, koja mu je celoga života bila neobično odana. Deca su mu umirala, ostali su u životu kći Mina (1858. god. udata sa A. Vukomanovića) in sin Dimitrije, koji je, zbog pijanstva, 1866. god. morao iziđi iz srpske vojske. — 1897. godine preneto je Vukovo telo iz Beča na svečan način i sahranjeno u grobnici Saborne crkve.

I po svojim intelektualnim i po moralnim osobinama Karadžić predstavlja neobično retkoga čoveka. I ako je radio u jeku romantičarskog po-

kreta, iako je taj pokret bio od važnosti za njegov rad, jer je pomagao sakupljanje narodnim umotvorima i omogućivao njihovu pravu ocenu, Karadžić je bio realist. Njegov trezveni um nije dopuštao, da se ne usprotivi svim svojim silama protiv pravca, koji je tada vladao u našoj književnosti, i za koji je smatrao, da je štetan i za našu književnost i za narodnu kulturu. Ali najviše nas zadivljuje, i u tome se i ogleda genijalnost njegove prirode, što je Karadžić, bez velikog obrazovanja i spretno, neobično tačno i duboko shvatio svu veličnu važnost svoje reforme i nije od nje kasnije, za sve vreme svoga života, nikad otpustio. Njegov prijatelj Kopitar, nema sumnje, savetovao mu je, da piše čistim narodnim jezikom; on mu je znatno pomogao, i prevodjenjem reči na nemački i latinski jezik, i tehničkim i stručnjakim uputstvima, da tako brzo sastavi svoj Srpski riječnik (1818.). Ali Kopitar mu nije mogao dati onu snagu, kojom je on branio jednom zauzeti položaj, i onu prodirnu oseljivost za sve što je narodno, počevši od jezika pa do poslednjih znakova narodne patrijarhalne kulture.

Iako je Karadžić više sam radio, nego što je govorio o svojoj reformi i o svome radu, ipak je jasno, da je on osećao da u osnovici, i književnosti i celokupne naše kulture, moraju biti naše narodne osobine u svojoj originalnosti i čistoci svojoj. On je osećao, da naša kultura i duhovna i materijalna, može biti stvaralačka samo tako, ako se razvija na narodnoj osnovici i u narodnom duhu. Zato je Karadžić osnivac naše nacionalne kulture, koja se tako otpočinje oslobodjenjem naše države od Turaka.

Kao poznavalac narodnog jezika, narodnih umotvorima i narodnih tvorevina uopšte, Karadžić je jasno video, da je današnji razvatak našeg narodnog jezika, koji se tako jasno oceltavo u narodnim umotvorinama, dospelo do takvog stupnja

savršenstva, da je narodni jezik mogao vrlo lepo poslužiti kao osnovica čitave jedne književnosti i umetničke kulture. Zato je Karadžić smatrao, da slobodno može slaviti granicu između književnog jezika ovoga vremena, osnovanog na narodnom jeziku toga vremena, i svega onoga što mu je prethodilo, i u Vojvodini, i po drugim pokrajinama našim, i tako ga odvojiti i od svega što je sumnjivo i sporno. Od njegovog Srpskog Riječnika, velikih zbiraka srpskih narodnih pesama i od njegova književnog rada trebalo je da otpočne srpska književnost novoga vremena. To je osnovna ideja celokupnog rada Karadžićevog. Zato je on sa velikom ljubavlju i sa neobičnom tačnošću, iznosio ono, što se u narodu nahodilo.

1814.—1818. godine, vreme je Vukova učenja i spremanja. 1814. god. izdao je pjesmaricu, po sećanju još vrlo nesavršenu. Iste godine (1814.) napisao je i prvo svoje gramatično delo Pismenicu srpskoga jezika, po govoru prostoga naroda. Ona je iznenadila Kopitara bogatstvom i lepom materijala, tako da je on nazvao Karadžića gramatičkim genijem. U stvari, ona predstavlja preradu poznate Mrazovičeve gramatike slovenskog jezika (1794.), koja je opet prerada slovenske gramatike Melentija Smotričkog (odnosno izdanje 1619. god.), ona je dopunjena promenom imenica i glagola, koju je sam Karadžić sastavio, i razmatranjem o akcentima Luke Milovanova, ko je i inače Karadžiću pomagao u sastavljanju gramatike. U ortografiji se Karadžić nalazio pod uticajem Save Mrkalja. 1815. godine Karadžić je izdao Narodnu Srpsku Pjesmaricu (Vtoru), kojoj so pesme sakupljene iz ista pevača, i to 100 ženskih pesama, podeljenih u pet grupa (ljubavne, svetovne, kraljičke, žetalačke, od prela), i 17 muških. Ovu knjigu napisao je stariim pravopisom, zbog nezadovoljstva, koje je podigao ortografijom prve pjesmarice i pismenice.

(Nadaljevanje prih.)